

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Наукова бібліотека

**НАУКОВА БІБЛІОТЕКА –
ІНТЕГРУЮЧИЙ ЦЕНТР
ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

*(Матеріали XII-ї науково-практичної конференції
31 серпня 2018 року)*

Рівне 2018 р.

УДК 027.7(477.81)

Наукова бібліотека – інтегруючий центр інформаційного простору Рівненського державного гуманітарного університету : матеріали XII-ї науково-практичної конференції, 31 серпня 2018 р. / РДГУ; Наук. б-ка; за ред. С.Н. Грипич, Г.П. Семенюк. – Рівне, РДГУ. – 2018. – с.

Відповідальна за випуск:

С.Н. Грипич - доцент,
директор наукової
бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного
університету.

Укладачі:

С.Н. Грипич - доцент,
директор наукової
бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного
університету.

Г.П. Семенюк – заступник
директора з науково-методичної
діяльності наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

До збірника увійшли матеріали XII-ї науково-практичної конференції «Наукова бібліотека – інтегруючий центр інформаційного простору Рівненського державного гуманітарного університету», в яких розглядаються різноманітні питання діяльності наукової бібліотеки, спрямовані на допомогу інформаційному забезпеченню освітнього та наукового процесів університету.

Ухвалено методичною радою наукової бібліотеки
Рівненського державного гуманітарного університету

**Наукова бібліотека РДГУ
м. Рівне, вул. Пластова, 31
33028
[http:// library.rshu.edu.ua](http://library.rshu.edu.ua)
library.rshu@gmail.com**

С. М. ПОЛІЩУК

заступник директора з
науково-інформаційної
діяльності
та загальних питань
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету

НАУКОВІ КОМУНІКАЦІЇ ВІД ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ ІНФОРМАЦІЇ ДО ВІДКРИТОЇ НАУКИ

Резюме. Розкрито інформаційні сервіси наукової бібліотеки РДГУ у використанні Міжнародних наукометричних баз даних, висвітлено роботу щодо створення Інституційного репозитарію Рівненського державного гуманітарного університету.

Ключові слова: відкритий доступ, наукометричні бази, інституційний репозитарій, індекс цитування, наукові комунікації.

Сучасні інформаційні технології відкривають нові можливості для інформаційної підтримки наукових досліджень, тому все більшого значення для світової наукової громадськості набуває збереження та поширення інформації на умовах відкритого доступу (ВД). П'ятнадцять років тому було проголошено Будапештську ініціативу відкритого доступу (2003 р.), яка закликала наукову спільноту та працівників інформаційної сфери долучитися до цього руху в усіх галузях знань по всіх країнах. Роки досвіду, що минули, підтвердили справедливість визначення основних принципів ВД, у яких чітко прописано, що

публікації відкриваються безкоштовно, користувачам дозволяється їх читати, завантажувати, копіювати, роздруковувати. Досвід показав ефективність двох основних стратегій нової моделі наукової комунікації: через репозитарії і через журнали ВД [1].

Уперше підтримка концепції ВД в Україні була висловлена у спільному наказі МОН України, НАН України та ВАК України від 30 вересня 2004 р. №768/431/547 «Про затвердження Положення про електронні наукові фахові видання». Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.» від 9 січня 2007 р. визначив ВД одним з головних пріоритетів України у прагненні побудувати інформаційне суспільство. Схвалена Кабінетом Міністрів України у 2016 р. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» передбачає всебічне сприяння створення відкритого доступу до наукової інформації через розвиток відкритих електронних архівів.

Бібліотеки активно включилися у процеси розбудови інформаційного простору на умовах ВД. Зокрема, у 2012 р. учасниками Міжнародної конференції «Бібліотеки та інформаційні ресурси в сучасному світі, науки, культури, освіти і бізнесу» була підписана Кримська Декларація відкритого доступу, яка закликає бібліотеки до популяризації ВД серед користувачів, ініціює створення та розвиток інституційних і тематичних репозитаріїв для забезпечення збереження наукових публікацій. Збереження наукових матеріалів у репозитаріях є одним із способів забезпечення наукової комунікації ВД, що дістав назву «зеленого шляху» - на противагу «золотому шляху», який передбачає розміщення публікації у журналах ВД. Репозитарій – це організована колекція цифрових документів та набір сервісів навколо цієї колекції, яка репрезентує результати наукових досліджень (окремих дослідників,

інституції чи галузі загалом) у вільному, безперешкодному онлайнному доступі, а також забезпечує довготривале, надійне їх збереження [2].

Провідну роль у розвитку міжнародного руху відкритого доступу відіграють університетські бібліотеки. Відкритий доступ (ВД) змінив стратегію їхнього розвитку, надав ширші партнерські можливості для інформаційної підтримки наукових досліджень, управління базами даних (БД), забезпечуючи якість електронних ресурсів та їх обмін. Бібліотеки активно беруть участь у створенні та підтримці репозитаріїв ВД, активно працюючи у напрямі формування повнотекстових БД, публікацій ЗВО. Бази даних та інституційний репозитарій розглядають сьогодні як нову модель наукових комунікацій. Отож вимогою часу стало створення Інституційного репозитарію Рівненського державного гуманітарного університету. Змушує прискорити роботу в цьому напрямку Постанова Кабінету Міністрів України №541 від 19.07.2017 року про затвердження «Положення про Національний репозитарій академічних текстів». До його структури включатимуться центральна та локальні частини, тобто репозитарії закладів вищої освіти. Тому Інституційний репозитарій РДГУ буде складовою національного репозитарію, до якого будуть передаватися всі академічні тексти (дисертації, монографії, підручники, навчальні посібники, статті, кваліфікаційні випускні роботи здобувачів вищої освіти та інші документи) незалежно від дати їх створення та оприлюднення. Порядок такої передачі визначатиметься Наказом МОН України (№707 від 04.07.2018 р.) «Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів».

Наукова бібліотека докладас чималих зусиль для створення репозитарію в університеті. Вже не перший рік ми продовжуємо формувати фонди виданнями викладачів РДГУ на електронних носіях, що є не тільки складовою інформаційної ресурсної бази бібліотеки, але і стануть

основою інституційного репозитарію. Цьому передував Наказ ректора (№31осн/д від 25.02.2013 р.) про передачу до наукової бібліотеки обов'язкового примірника підручників, монографій, навчально-методичних посібників та інших творів в друкованому та електронному варіантах. На жаль, науковці університету його не виконують. З метою подолання недовіри та опору науково-педагогічних працівників нашого закладу вищої освіти щодо представлення власної наукової продукції в репозитарії працівники бібліотеки організували і провели для викладачів усіх кафедр університету в рамках циклу «Наукові комунікації» інформаційно-консультативний лекторій «Інституційний репозитарій як засіб підтримки розвитку науково-освітнього середовища закладу вищої освіти». Викладачів проінформували про те, що ідея відкритої науки полягає в максимальній прозорості: кожен крок науковця відображається у відкритих і загальнодоступних інтернет-джерелах. У відкритому доступі зацікавлені, насамперед, науковці, які зможуть не тільки ефективніше отримувати, але і передавати наукові знання. Крім цього, розміщення наукової статті у відкритому доступі дозволить вченому оперативно заявити про авторство і надійно захиститись від плагіату. Відкритий доступ до інформації не порушує авторського права, оскільки репозитарії не виконують видавничої функції, а лише зберігають та репрезентують їх через мережу Інтернет.

Результати досліджень показують, що публікації у відкритому доступі збільшують цитованість статті приблизно в 2,5 – 5,8 разів.

Викладачів ознайомили з головними завданнями репозитарію:

- сприяння зростанню популярності навчального закладу через представлення його наукової продукції в мережі Інтернет ;

- створення надійної та доступної системи обміну науковими роботами;
- збільшення індексу цитування (імпакт-фактору) завдяки забезпеченню вільного доступу до наукових публікацій.

Ефективність наукової діяльності викладача кафедри, університету може оцінюватися з використанням як якісних, так і кількісних показників. В основі якісних оцінок лежать висновки експертів. Кількісні оцінки засновані на опублікованих даних – це кількість публікацій, аналіз частоти їх цитованості (індекси цитування), h – індекс (індекс Гірша), імпакт-фактор наукового журналу, у якому опубліковані праці. Основними наукометричними показниками є: індекс цитування, індекс Гірша (h – індекс), імпакт-фактор. Наукометрична база даних – бібліографічна і реферативна база даних, інструмент для відстеження цитованості наукових публікацій. Це пошукова система, що формує статистику, характеризує стан і динаміку показників затребуваності, активності та індексів впливу діяльності окремих науковців і дослідницьких організацій. На сьогоднішній день існує велика кількість міжнародних наукометричних баз даних. Це Scopus, Web of Science, FreeFullPDF, BASE, INDEX COPERNICUS, Google Академія та ін. Ці наукометричні БД розміщені на сайті наукової бібліотеки РДГУ. Для того, щоб ознайомити викладачів, аспірантів нашого університету з наукометричними базами даних та продемонструвати методику пошуку індексу цитувань в них, створити власний акаунт, у науковій бібліотеці провели інформаційно-консультативний семінар-практикум «Наукометричні та бібліографічні бази даних» в рамках циклу «Наукові комунікації». Scopus та Web of Science – це комерційні бази даних. Результати рейтингу ЗВО базуються саме на показниках цих наукометричних баз, що є інструментом для відстеження цитованості наукових статей, які публікуються викладачами у наукових виданнях.

Цей показник враховується і під час державної акредитації університету. З листопада 2017 року наукова бібліотека РДГУ отримала безкоштовний доступ до наукометричної бази даних Scopus. Зав. сектору інформаційних технологій та підтримки автоматизованої комп'ютерної системи Гаврилюк І.А. надавала індивідуальні консультації науковцям нашого університету і Національного університету водного господарства та природокористування. Вона допомагала їм зареєструватись та знайти свої праці в наукометричній базі Scopus.

Сьогодні науковці усвідомлюють, що публікації є не тільки формальною вимогою для отримання наукових ступенів та вчених звань, а базовим показником, що відображає наукову діяльність кожного науково-педагогічного працівника. Наукові публікації мають бути цитованими. А для цього важливим є якість публікації, актуальність тематики, а також рейтинг видання, в якому вона надрукована. Тому найпростішим шляхом є розміщення наукових публікацій у міжнародних авторитетних виданнях, що входять до наукометричних баз. В зв'язку з цим науковці повинні дотримуватись нових вимог щодо оформлення списків використаних джерел. Список використаних документів є обов'язковим елементом наукової праці, який демонструє вміння дослідника працювати з інформацією, знаходити, аналізувати та використовувати її. Список демонструє рівень компетентності дослідника з визначеної теми.

В лютому 2017 року Наказом Міністерства освіти і науки України (№40 від 12.01.2017 р.) були затверджені Вимоги до оформлення дисертацій. Згідно цих вимог список використаних джерел формується науковцем за його вибором: у порядку появи посилань; в алфавітному порядку; у хронологічному прядку. Бібліографічний опис кожного документа у списку використаних джерел може оформлятися за вибором науковця з урахуванням

Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання». Або одним із стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій. Дуже важливо ознайомитись із цими стилями та вибрати один із них для того, щоб публікацію науковця прийняли до друку в міжнародному виданні. Отож, наукова публікація повинна бути оформлена відповідним чином, з урахуванням міжнародних стилів. Для викладачів, аспірантів, магістрантів нашого університету була організована інформаційно-бібліографічна платформа «Міжнародні стилі оформлення наукових публікацій» в рамках циклу «Наукові комунікації». Головний бібліограф наукової бібліотеки Марчук Н.В. ознайомила їх з вимогами до оформлення дисертацій та наукових публікацій, продемонструвала 11 міжнародних стилів.

Час вимагає від науковців не лише друкованих видань, а відображення своїх публікацій у відкритому просторі, доступність та цитованість наукових публікацій. Це пов'язано з переходом від парадигми друкованої публікації до створення електронних архівів (репозитаріїв) інтелектуальних продуктів як платформи для інтеграції у відкритий доступ.

Наукова бібліотека РДГУ, надаючи інформаційну підтримку освітній, науковій та виховній діяльності викладачів взяла на себе відповідальність за поширення результатів наукових досліджень викладачів університету у світовому інформаційному просторі. Перебудовуючи діяльність на розвиток сервісів із підтримки наукових публікацій вона надає допомогу з інтегрування публікацій у світові БД, інформує про умови публікацій, про систему наукометричних показників тощо. Працівники бібліотеки надають консультації з культури публікацій (формування наукових статей, списків літератури), практично

допомагають зареєструватися у наукометричних БД. Наслідком реалізації цих заходів є підвищення престижу і рейтингу університету та його науковців; зростання рівня цитованості наукових праць та їх впливу на інші дослідження, а також підвищення рейтингу самої наукової бібліотеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грипич С. Н. Інформаційна культура: теоретичні засади та досвід [Електронний ресурс] : навч. посіб. / С. Н. Грипич, Л. М. Буравкова ; М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Наук. б-ка ; за заг. ред. С. Н. Грипич. – Рівне : [О. Зень], 2017. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).

2. Десять лет с Будапештской инициативой открытого доступа: устанавливая открытость [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/boai-10translations/russian> . – Загл. с экрана.

3. Передерій І.Г. Інституційний репозитарій у сучасному освітньо-науковому середовищі / І.Г.Передерій // Документно-інформаційні комунікації в умовах глобалізації : стан, проблеми і перспективи : матеріали I Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Полтава, з грудня 2015 р. / редкол. : І. Г. Передерій, А. А. Соляник та ін. – Полтава : ПолтНТУ, 2016. – С. 109–113.

4. Ярошенко Т. Зелений шлях відкритого доступу. Репозитарії та їх роль у науковій комунікації : перші двадцять років / Т. Ярошенко // Бібл. вісн. – 2011. – №5. – С. 3-10.

ЗМІСТ

1. <i>Грипич С.Н.</i> Наукова бібліотека - інтегруючий центр інформаційного простору Рівненського державного гуманітарного університету.....	3
2. <i>Поліщук С.М.</i> Наукові комунікації: від відкритого доступу до інформації – до відкритої науки.....	25
3. <i>Лещук Н. М.</i> Документні фонди як інформаційний ресурс наукової бібліотеки на допомогу освітньому та науковому процесам Рівненського державного гуманітарного університету.....	33
4. <i>Мельничук Г. П.</i> Фонд електронних видань як складова створення «Електронної бібліотеки» в науковій бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету.....	41
5. <i>Буравкова Л. М.</i> Формування інформаційної культури користувачів – важлива складова діяльності наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету.....	46
6. <i>Печончик Б. С.</i> Універсальна десяткова класифікація та її роль у формуванні довідково-пошукового апарату наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету.....	70
7. <i>Семенюк Г. П.</i> Культурно-просвітницька діяльність наукової бібліотеки як фактор наповнення інформаційного простору Рівненського державного гуманітарного університету.....	76

Збірник матеріалів

ХІІ-ї науково-практичної конференції

**НАУКОВА БІБЛІОТЕКА –
ІНТЕГРУЮЧИЙ ЦЕНТР ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Відповідальна за випуск:

С.Н. Грипич - доцент,
директор наукової
бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного
університету.

Укладачі:

С.Н. Грипич - доцент,
директор наукової
бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного
університету.

Г.П. Семенюк – заступник
директора з науково-
методичної діяльності
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

***Технічний редактор,
комп'ютерна верстка:***

Ю. М. Оліферчук –
провідний бібліотекар
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного
університету.

Формат 60 84 1/16
Папір офсетний. Гарнітура Times
Наукова бібліотека РДГУ

